



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

ניתן ביום 28.6.2012

המערער

בן ישי מאיר

המשיב

המוסד לביטוח לאומי

לפני: סגן הנשיאה יגאל פליטמן, השופטת ורדה וירט-ליבנה, השופט אילן סופר
נציג ציבור (עובדים) מר ראובן בוימל, נציגת ציבור (מעבידים) גב' רות הורן

המערער ע"י עו"ד מוני עזורה
המשיב ע"י עו"ד שלומי מור

פסק דין

השופט אילן סופר

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי לעבודה בחיפה מיום 8.5.11 (השופט אלכס קוגן, ונציגי הציבור מר אשר זנזורי ומר שמואל כץ; ב"ל 1341/07), אשר דחה את תביעת המערער להכרה במחלה הנפשית ממנה הוא סובל כפגיעה בעבודה כהגדרתה בסעיף 79 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] התשנ"ה – 1995 (להלן: "החוק").

רקע עובדתי

2. העובדות, כפי שנקבעו בפסק דינו של בית הדין קמא, הן כדלקמן:
- א. התובע יליד שנת 1951.
- ב. התובע עבד משך כ-37 שנים בחברת "צים", כאשר משנת 1981 הוא תפקד כרב-חובל והחל משנת 1992 הוא תפקד כקברניט בעל פיקוד על אוניות.
- ג. למען הבהרת התמונה יצוין, כי על אונייה אחת יכולים להיות מספר רבי חובלים, אך קברניט יש רק אחד.



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

ד. בסוף חודש 10/04 ובתחילת חודש 11/04 הפליג התובע כקברניט על אוניה של חברת "צים", בהפלגה מס' 51, וביום 04/11/04 הוא הגיע עם האוניה הנ"ל, כקברניטה, לנמל וונקובר בקנדה.

ה. באותו יום שהגיעה אונייתו של התובע לנמל וונקובר, הוטלה על צוות האוניה משימה מסוימת והתובע קיבל החלטה, כקברניט האוניה, שהצוות שלו לא יבצע את המשימה שהוטלה עליו, משום שלגישתו, ביצוע המשימה סיכן את חיי העובדים של צוות האוניה, והוא שלח החלטתו זו בטלקס להנהלת "צים" בארץ ולגורמים נוספים.

ו. כאשר שלח התובע את הטלקס להנהלת "צים", הוא סבר, שהנהלת "צים" תעמוד לצידו ותעזור לו לפתור את הבעיה הבטיחותית שהוא סבר שהייתה, אך במקום זאת, הנהלת "צים" הודיעה לתובע, כי היא מורידה אותו מההפלגה וכי קברניט אחר עושה דרכו לוונקובר בקנדה, על מנת להחליף את התובע לשמש כקברניט באותה הפלגה.

ז. התובע ראה בהחלטתו בקברניט אחר באותה הפלגה, פגיעה קשה מאוד. זו פעם ראשונה שהורידו אותו מהפלגה.

ח. ביום 06/11/04 הגיע אל האוניה קברניט אחר, שהחליף את התובע, כשמיום 04/11/04, אז הודיעו לתובע שמחליפים אותו ועד ליום 06/11/04, אז הגיע הקברניט המחליף, היה התובע מאוד נסער, לא ישן באוניה ואף לא ישן בכלל.

באותו יום, 06/11/04, לאחר שהגיע הקברניט שהחליף את התובע, ירד התובע מהאוניה עם דמעות בעיניו, כשהוא מאוד פגוע ומושפל ואם לא די בכך, ניסו באותו יום לשכן את התובע במלון ברובע של זונות בוונקובר והתובע נאלץ לפנות לסוכן של "צים", על מנת שימצא לו מלון במקום נורמאלי, על חשבונו של התובע.

ט. ביום 07/11/04 נבדק התובע ע"י ד"ר סטן קארון, רופא מקצועי בוונקובר קנדה, וביום 08/11/04 נבדק התובע אצל פסיכיאטר בוונקובר, ד"ר ג'רי קלמן.



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 41048-05-11

י. ביום 13/11/04 אושפז התובע בכפייה בבי"ח ST. PAUL ונכפה עליו טיפול תרופתי, שם היה מאושפז עד ליום 15/11/04, אז שוחרר התובע מאותו בי"ח בוונקובר, לאחר שהגיעה אליו אשתו והם שבו יחדיו ארצה ביום 20/11/04.

יא. מאז אותו אירוע שאירע ביום 04/11/04, שהביא להורדתו של התובע מהאונייה, לא שב התובע לעבוד והוא פרש מ"צים" לפנסיית נכות מ"מבטחים".

יב. הורדת התובע מהאונייה במהלך הפלגה, עת שהוא היה קברניט, לעיני הצוות שלו, מהווה אירוע חריג, שלאחריו לא חודש לתובע רישיון הרב חובל ועבודתו ב"צים" הופסקה".

3. ביום 16.12.08 מונה פרופ' מירצה סיגל כיועץ מומחה רפואי מטעם בית הדין, על מנת שיחווה דעתו בשאלת קיומו של קשר סיבתי בין האירוע מיום 4.11.04 למחלת המערער.

4. ביום 13.1.09 מסר המומחה חוות דעתו בה קבע כי לא קיים קשר סיבתי רפואי בין האירוע מיום 4.11.04 למחלת המערער. המומחה ציין כי המערער סובל ממחלה אפקטיבית דו קוטבית, וכי הפרעה זו לא נגרמה כתוצאה מהאירוע בעבודה. המומחה קבע כי המחלה ממנה סבל המערער הובילה לאירוע ביום 4.11.04. לדברי המומחה החלפתו של המערער כקברניט האוניה היא בגדר תוצאה סיבתית של מחלתו ולא בגדר גורם.

למומחה הועברו גם שאלות הבהרה, ובתשובתו להן הוסיף כי התפיסה כיום ברפואה הפסיכיאטרית היא שהפרעה דו-קוטבית אינה נגרמת על ידי גורמים סביבתיים, או על ידי אירוע דחק.

5. ביום 16.7.09 ניתן פסק דינו של בית הדין האזורי, במסגרו נדחתה התביעה על יסוד האמור בחוות דעתו של המומחה הרפואי. המערער הגיש ערעור על פסק הדין לבית דין זה (עב"ל 438/09, להלן: "הערעור הראשון"). במסגרת הערעור הראשון הוחלט על מינוי מומחה רפואי נוסף מטעם בית הדין בתיק זה (פסק הדין מיום 24.12.09).

בפסק הדין נקבע בין היתר כך:



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 41048-05-11

"לפני המומחה יודגש, כי המערער הורד מן האוניה כתוצאה מטענה מקצועית כלפיו בעניין עקיפת סמכויות ולא כתוצאה מבעיות רפואיות.

חוות דעת פרופ' סיגל לא תובא בפני המומחה הנוסף. לגבי חוות דעתו של ד"ר רמיק תשומת לב המומחה תופנה לכך שעליו להתייחס אך ורק לממצאים רפואיים ולא לתיאור עובדתי כלשהו הכתוב בחוות דעתו.

יודגש בפני המומחה כי לאמירותיו העובדתיות של ד"ר רמיק לגבי מה שאירע על גבי האוניה באותו יום לא הובאו ראיות מצד אף אחד מהאנשים ששהו על האוניה. יודגש במיוחד עניין השיחות הטלפוניות שכולם נעשו לאחר האירוע מהמלון ולא הובאו כל ראיות ששיחות אלה נעשו מהאוניה."

6. בעקבות זאת מונה ביום 4.1.00 פרופ' רוברטו מסטר כמומחה יועץ רפואי נוסף מטעם בית הדין, לבחינת שאלת קיומו של קשר סיבתי בין האירוע מיום 4.11.04 לבין מחלת המערער. המומחה הונחה כאמור בפסק הדין בערעור הראשון, ובמיוחד הונחה שלא להתייחס לתיאור העובדתי שנכתב על ידי ד"ר רמיק, אלא רק לממצאי הרפואיים.

ביום 15.2.10 מסר המומחה את חוות דעתו לפיה המערער לוקה בהפרעה אפקטיבית דו קוטבית. לדברי המומחה אבחנה זו קיימת משנת 2004.

אשר לשאלת קיומו של קשר סיבתי השיב המומחה כי לא קיים קשר סיבתי רפואי בין הארוע בעבודת המערער למחלתו, וכי הארוע בעבודתו היה למעשה ביטוי של המחלה, וכי המחלה פרצה לפני האירוע בעבודה. המומחה ציין כי הורדת המערער מהאוניה והחלפתו בקברניט אחר השפיעו על המערער, והחמירו את מצבו הנפשי. אולם השפעת האירוע בעבודה היתה פחותה בהרבה מהשפעות אחרות, בשיעור של 25% מכלל סיבות החמרה. המומחה הדגיש כי האירוע בעבודת המערער לא גרם להתפרצות המחלה הנפשית, ולא החיש את התפרצותה, שכן זו פרצה עוד טרם לאירוע.

7. ביום 25.5.10 הופנו לפרופ' מסטר שאלות הבהרה בהן נתבקש להבהיר מדוע הוא סבור שמחלת הנפש של המערער פרצה לפני האירוע בעבודתו. כן, התבקש המומחה לנמק מסקנתו כי מידת השפעה של האירוע בעבודה היתה החמרה בשיעור 25%.



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 41048-05-11

המומחה השיב לשאלות ההבהרה וחזר על עמדתו לפיה מחלת המערער פרצה לפני האירוע בעבודתו, וכי האירועים בעבודת המערער היו ביטוי של הפרעתו הנפשית. לעניין זה הפנה המומחה לשלושה מקורות עליהם הסתמך בקביעתו:

א. **תיעוד של ד"ר רמיק** בו צויין כי המערער ביצע כמות חריגה של שיחות טלפון למקומות שונים בעולם לפני המועד בו הורד מהאוניה.

ב. **גיליון קבלה מיום 15.11.04 לבי"ח סאן פאוול בוונקובר** שם תועד כי המערער התנהג בצורה מוזרה וחריגה – שליחת מכתבים רבים לגורמים שונים בעולם ונקיטת החלטה חריגה ונדירה בתקופה הסמוכה **לפני** הורדתו מהאוניה.

ג. **מכתבו של ד"ר אבי וינר מיום 4.12.04** – מומחה לרפואה תעסוקתית ורופא מורשה לבדיקת ימאים מטעם מנהל הספנות (משרד התחבורה), בו צויין כי דיווח המערער על ליקוי הבטיחות היה לא רלבנטי וכוזב. עוד צויין כי נקיטת החלטה קיצונית ונדירה על בסיס טענות לא רלבנטיות וכוזבות לפני המועד בו הורד מהאוניה מלמדות כי ההתפרצות של המחלה החלה טרם הורדתו מהאוניה.

אשר לשיעור ההשפעה, הסביר המומחה כי לפי הערכתו הרפואית קלינית במועד הרלבנטי היה המערער שרוי בגל קשה של הפרעה אפקטיבית דו קוטבית, וכי ההורדה מהאוניה תרמה בשיעור של 25% להחמרת מצבו, כאשר עיקר ההשפעה היה ההתפתחות הטבעית של המחלה.

8. בסיכומיו בבית הדין האזורי טען המערער, כי המסמך היחיד שיכול לתאר מבחינה עובדתית את התנהגותו הוא יומן האוניה, וביומן זה לא נרשמה שום טענה ביחס לכך ביום האירוע. עוד טען המערער כי לא ניתן ללמוד דבר ממכתבו של ד"ר וינר בהיותו מסמך חד צדדי שנערך על ידי מי שמקבל שכרו מצים.

המשיב טען כי חוות הדעת הרפואיות מלמדות שהאירוע בעבודה לא גרם להתפרצות מחלתו הנפשית של המערער, ולא החיש אותה.

עוד טען המשיב כי הואיל ושני המומחים הרפואיים הגיעו למסקנות זהות, יש לדחות את תביעת המערער.



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

פסק דינו של בית הדין האזורי

9. בית הדין קמא קיבל את תביעת המערער נוכח קביעת המומחה הרפואי הנוסף כי האירוע בעבודת המערער תרם להחמרת מצבו של המערער בשיעור של 25%. בית הדין סמך הכרעתו על הלכת משה קורין (עב"ל (ארצי) 521/05 משה קורין - המוסד לביטוח לאומי, ניתן ביום 7.10.07), בה נקבע כי תרומה משמעותית המקימה קשר סיבתי היא תרומה בשיעור של 20% ומעלה. עוד קבע בית הדין קמא כי נוכח הכלל לפיו בעת מחלוקת בין מומחים על בית הדין לאמץ את חוות הדעת המטיבה עם המבוטח, יש להעדיף את חוות הדעת של פרופ' מסטר על פני זו של פרופ' סיגל. משכך, קבע בית הדין קמא כי המערער הוכיח קיומה של פגיעה בעבודה, בדרך של החמרה, בשיעור של 25%.

הערעור

10. המערער הגיש ערעור על פסק הדין בטענה כי יש להכיר בקיומו של קשר סיבתי על דרך של גרימה, ולא על דרך של החמרה. המערער טען כי חוות הדעת של המומחה הנוסף אינה עומדת בתנאים שנקבעו בפסק הדין בערעור הראשון, ועל כן אין לקבלה. לטענת המערער, מסקנות המומחה הרפואי הנוסף מתבססות על הקביעה כי המערער פיתח דאגת יתר לענייני בטיחות האוניה, וכי ביצע "עקיפת סמכות", ואלו אינן בתחום סמכותו או מומחיותו של המומחה הרפואי. מדובר בקביעות מתחום הימאות, ואין ביכולתו של המומחה לדעת אם תלונות המערער היו כוזבות. המערער אישר כי ביצע "עקיפת סמכות" אולם לגרסתו נעשה הדבר מתוך שיקול דעת מקצועי.

לטענת המערער פסק הדין בערעור הראשון קבע כי המומחה לא יתן משקל לתיאור העובדתי העולה מהדו"ח של ד"ר רמיק, אולם מתשובות המומחה לשאלות ההבהרה ברי כי המומחה הסתמך גם על התיאור העובדתי שמופיע במסמך זה לצורך מתן חוות דעתו. כך למשל, בעוד שבחוות דעת המומחה הרפואי ניתן משקל לעובדה שהמערער ביצע שיחות טלפון רבות לפני הורדתו



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

מהאונייה, הרי שבפסק הדין הקודם נקבע כי שיחות אלו התבצעו מבית המלון, **לאחר** ההורדה מהאונייה.

המערער טען כי בשל התייחסות המומחה הרפואי הנוסף לעובדות השגויות הוא הגיע למסקנות דומות לאלו של המומחה הראשון, אולם בנסיבות המתוארות אין בכך כדי לחזק את נכונותן.

לטענת המערער קביעת המומחה לגבי שיעור ההשפעה של אירוע ההורדה מהאונייה על מצבו הרפואי של המערער נסמכה באופן ישיר על התשתית העובדתית שעלתה מהמסמכים השגויים שהוצגו בפניו. היות שהמערער היה בריא לחלוטין עובר לאירוע בעבודתו, יש לראות באירוע זה כגורם להתפרצות מחלתו ולקבוע קשר סיבתי על דרך של גרימה.

עוד טען המערער כי שגה המומחה עת נסמך בחוות דעתו על מסמכים של ד"ר אבי וינר, וראה באלו נימוק למסקנתו לפיה מחלת המערער פרצה לפני הורדתו מהאונייה. לדברי המערער מדובר במסמכים שלא היה ידוע לו על קיומם במועד הערעור הראשון שהגיש ועל כן לא נידונו במסגרת פסק הדין הראשון בערעור. לטענת המערער מדובר במסמכים חד צדדיים, שנערכו על ידי מי שמקבל שכרו מחברת "צים", מבלי שערך בדיקה אישית למערער, ותוך קביעות החורגות מתחום הרפואה לתחום הבטיחות בימאות שאינו בתחום המומחיות של ד"ר וינר.

11. ביום 21.12.11 הופיעו הצדדים לקדם ערעור. המשיב טען כי יש להותיר על כנו את פסק הדין של בית הדין קמא, ולדחות את הערעור. לטענת המשיב, מעבר למסמכים שבמחלוקת שנערכו על ידי ד"ר רמיק וד"ר וינר, ישנן אסמכתאות רבות נוספות המלמדות כי מצבו הנפשי של המערער החל להתדרדר עוד טרם הורד מהאונייה. עוד טען המשיב כי ללא קשר לנכונות טענות המערער לגבי בעיה בטיחותית, כל המומחים סברו כי המערער הפגין דאגה מוגזמת והתנהגות חריגה, ובכך די כדי לקבוע כי לכל היותר מדובר בקשר סיבתי על דרך של החמרה ולא בדרך של גרימה.

הצדדים הסכימו כי פסק הדין יינתן על סמך כל המצוי בתיק, לרבות הטיעון בעל פה.



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

הכרעה

12. לאחר עיון בפסק הדין ובטענות הצדדים מצאנו כי דין הערעור להתקבל באופן, שיש לקבוע כי הוכח קיומו של קשר סיבתי בין הארוע בעבודה לבין מחלת המערער, ללא צורך בציון העובדה כי מדובר בהחמרה.
13. קשר סיבתי יכול שייקבע באופן של גרימה ישירה בין הארוע בעבודה לבין המחלה ויכול שיהיה על דרך של דרך החמרת המחלה. קביעה זו מסורה למומחה הרפואי אשר בית הדין ממנה, (דב"ע (ארצי) ע"ז 0-98 (מאיר אוחנה – המוסד לביטוח לאומי פד"ע י"ט 413). דרך המלך היא כי בית הדין מייחס משקל מיוחד לקביעה הרפואית מטעם המומחה, אלא אם קיימים טעמים טובים לסטות ממנה. (דב"ע (ארצי) מ"ג / 0-22 יהודית זלוטניק ואח' – המוסד לביטוח לאומי פד"ע י"ד 340 ; דב"ע (ארצי) נ"א / 0-191 המוסד לביטוח לאומי – יוסף נחתום פד"ע כ"ד 89).
14. אם חלק מחוות הדעת אינו ברור דיו, או שבית הדין רואה צורך במידע רפואי נוסף, או כאשר קביעת המומחה הרפואי אינה ברורה לגבי מושג מסוים ויכול שיש לה פנים לכאן ולכאן, רשאי בית הדין מיוזמתו או לבקשת אחד הצדדים לפנות למומחה ולבקש ממנו הסבר או הבהרה. (דב"ע (ארצי) 217-96 המוסד לביטוח לאומי – עליזה נזרד, דב"ע (ארצי) נ"ג/0-156 המוסד לביטוח לאומי – יצחק שטיינקריץ פד"ע כ"ו 224).
15. בעקבות הקביעה כי קיים קשר סיבתי, בית הדין מקבל את התביעה והמוסד לביטוח לאומי מזמין את המבוטח לדיון בפני הועדה הרפואית. לוועדה הרפואית קיימת סמכות לקבוע אם קיים קשר סיבתי בין הפגיעה בעבודה לבין הנכות, ובאילו מידה קיים קשר. (ז"ר שאול קובובי, רמ"ח ושס"ה – סוגיות בתאונות עבודה, הוצאת לשכת עורכי הדין 1994, עמ' 138 ; יצחק אליאסוף, ועדות רפואיות וועדות עררים במסגרת הביטוח הלאומי, שנתון משפט העבודה ו' עמ' 47, עמ' 51).
- היקף סמכות הועדות הרפואיות קבוע בסעיף 118 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] התשנ"ה 1995 לפיו :



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

"(א) רופא או ועדה רפואית, יקבע לפי כללים שנקבעו בתקנות-

(1) אם הנכות נובעת מהפגיעה בעבודה.

(2) את דרגת הנכות לעניין סימן זה, לפי מבחנים ובהתאם לעקרונות

שהשר קבע לאחר התייעצות עם שר הבריאות."

כמובן שהוועדה הרפואית אינה רשאית לבטל הכרה של בית הדין או של פקיד התביעות ב"פגיעה בעבודה", אך היא מוסמכת לקבוע אם הנכות לה טוען מבוססת נובעת מפגיעה בעבודה ואם קיים קשר סיבתי בין גורם התאונה לבין הנכות (בר"ע (ארצי) 578/05 אברהם ג'ולי – המוסד לביטוח לאומי מיום 28.11.05, בג"ץ 593/06 אברהם ג'ולי נ' בית הדין הארצי לעבודה מיום 9.6.06 ; עב"ל (ארצי) 472/07 משה ביטרן – המוסד לביטוח לאומי, מיום 18.1.09).

הוועדה הרפואית עצמאית להחליט ולקבוע מהי דרגת נכותו הרפואית של המבוטח, ללא קשר לחוות דעתו של המומחה הרפואי שמונה על ידי בית הדין. כך יכולה הוועדה לקבוע מצב קודם למבוטח גם אם המומחה קבע קיומו של קשר סיבתי על דרך של גרימה ולקבוע קשר סיבתי ללא ניכוי מצב קודם גם אם המומחה קבע כי מדובר בהחמרה ולא גרימה.

16. תפקידו של בית הדין בשלב של ההכרעה בתביעה, הוא לקבוע אם מדובר ב"פגיעה עבודה" ובתוך כך קיום קשר סיבתי בין הארוע לפגיעה. בית הדין לא נדרש בשלב זה לבאר מהי מהות הקשר הסיבתי אם בגרימה או בהחמרה, שהרי זוהי הכרעה שמסורה בלעדית לוועדה הרפואית הקובעת דרגת הנכות. מסיבה זו אנו מקבלים את הערעור באופן שפסק דינו של בית הדין האזורי יתוקן כך שהמסקנה אליה הגיע תתמצה בכך שהתביעה התקבלה וקיים קשר סיבתי בין הארוע בעבודה לבין מחלת המערער. משאלו פני הדברים, לא נדרשים אנו לטענות המערער בעניין השאלות שיש להפנות למומחה, שעל בסיס מסקנותיו כי מדובר בהחמרה, התקבלה התביעה. למרות זאת הוגש הערעור על מנת שיובהרו התשובות כדי שההכרעה תהיה על בסיס קשר סיבתי בדרך של גרימה. משקבענו שאין לכך משקל או השפעה על החלטת הוועדה הרפואית הרי שאין צורך בהצגת שאלות נוספות למומחה.



בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 11-05-41048

מבחינה זו גם אם הנחת היסוד של המומחה תשתנה בעקבות הצגת שאלות נוספות, עדיין אין בכך כדי לשנות מהתוצאה כי התביעה התקבלה על יסוד קיומו של קשר סיבתי בין הארוע בעבודה למחלה, ואין מקום בשלב זה לבחינת סוג הקשר.

17. אשר על כן וכאמור הערעור מתקבל באופן, שנקבע כי הוכח קיומו של קשר סיבתי בין הארוע בעבודה לבין מחלת המערער, ללא צורך בציון העובדה כי מדובר בהחמרה.
בנסיבות הענין אין צו להוצאות.

ניתן היום, ח' בתמוז תשע"ב, 28 ביוני 2012, בהעדר הצדדים.

 אילן סופר, שופט	 ורדה וירט-ליבנה, שופטת	 יגאל פליטמן, סגן נשיאה, אב"ד
 גברת רות הורן, נציגת ציבור (מעבידים)	 מר ראובן בוימל, נציג ציבור (עובדים)	